

RAPPORTAGE PROJECT EXAMENPROFIEL

2^e FASE 2009-2010

Versie definitief 21-6-2010

Inhoud

Voorwoord.....	3
Samenvatting, conclusies, aanbevelingen	4
1 Achtergrond en doelen.....	4
2 Eerste fase.....	7
3 Opzet tweede fase	8
4 Uitkomsten tweede fase.....	9
4.1 Algemeen	9
4.2 Per spoor	9
4.2.1 Uitwerking en effectonderzoek in onderwijsinstellingen (focus, spoor 1).....	9
4.2.2 Doorontwikkeling sectorale examenprofielen (volume, spoor 2)	11
4.2.3 Beschrijving van de examineringsprocessen (procesarchitectuur, spoor 3).....	12
4.2.4 Identificatie van vragen en knelpunten op bestuurlijk niveau (bestuurlijke tafel, spoor 4)	13
4.3 In relatie tot de projectdoelen.....	14
4.3.1 Betrokkenheid en vertrouwen van het bedrijfsleven.....	14
4.3.2 Goede examens (dekkingsgraad, toetstechnische kwaliteit en kwaliteit van personeel)	14
4.3.3 Verhoging van efficiëntie (incl. proportioneel toezicht)	15
5 Advies/en nu verder.....	17
5.1 Gebruik van het landelijke format.....	17
5.2 Gebruik van de procesarchitectuur	18
5.3 Professionalisering.....	19
5.4 Samenwerking en efficiency	19
5.5 Bestuurlijke context/onderwerpen	20
5.6 Communicatie.....	20
6 Vervolgfase: inhoud, aanpak en aansturing.....	21
6.1 Sporen.....	21
6.2 Regie op voortgang	22
6.3 Tijdpad	22
7 Bijlagen	23

Voorwoord

Dit is de rapportage van de tweede fase van het project Examenprofiel.

Terwijl in de eerste fase vooral is gewerkt aan de totstandkoming van verschillende sectorale examenprofielen, wat mede heeft betekend dat de contacten met het landelijke georganiseerde bedrijfsleven zijn geïntensiveerd, is in de tweede fase op een veel breder front gewerkt. Bijgevolg zijn ook veel meer organisaties en personen betrokken geraakt bij dit project.

Voorafgaand aan deze fase is een aantal doelstellingen genoemd die zouden moeten worden behaald. Het gaat dan om:

- Deelname van een aantal pilotinstellingen die gaan experimenteren met examenprofielen
- Aanpassing van ontwikkelde profielen aan een bijgesteld landelijk format
- Verdere ontwikkeling van nieuwe profielen
- Ontwikkelen van een toetsingskader voor deze profielen
- Beschrijving van processen rondom examinering en benoeming van een eenduidig begrippenkader
- Benoeming van de buiten het kader van dit project op te lossen zaken, die evenwel van invloed zijn op het succes van examenprofielen

Al de bovengenoemde punten komen uitgebreid terug in de rapportage.

Globaal kan worden gesteld dat het enthousiasme voor het werken met examenprofielen flink is toegenomen. De noodzaak wordt ook meer ervaren; zeker in het licht van de krachtige samenwerking die VNO-NCW/MKB – COLO – MBO Raad nu laten zien.

Dat biedt een goede basis voor wat er in een volgende fase moet gebeuren:

- a. Er moet een dekking komen voor alle kwalificatiedossiers
- b. Veel meer moet nu de stap naar de individuele onderwijsinstellingen worden gemaakt. Het zal daarbij veel helpen als wordt bemerkt dat met examenprofielen het gehele proces van examinering beter kan worden beheerst, met als gevolg dat de kwaliteit toeneemt, het vertrouwen van het bedrijfsleven wordt vergroot, en het inspectietoezicht proportioneler kan worden.

Toine Huijsmans

Samenvatting, conclusies, aanbevelingen

In de eerste twee fasen van het project examenprofiel is een landelijk format ontwikkeld als gespreksagenda tussen onderwijs en bedrijfsleven. Op basis van de eerste ervaringen daarmee vindt de regiegroep nu de tijd rijp om in een vervolgfase te werken aan de implementatie. De volgende onderdelen moeten in de derde fase (2010-2012) worden uitgewerkt:

1. Landelijk format (versie 3.0) doorontwikkelen met gebruikmaking van de opbrengsten van de procesarchitectuur: kaders afspreken op landelijk niveau over betrokkenheid van het bedrijfsleven, over dekking en inhoud (verder uit te werken op sectoraal niveau), over kwaliteitsontwikkeling en professionalisering. Daarbij streven naar vereenvoudiging en duurzaamheid. De kaders worden op instellingsniveau geconcretiseerd in afspraken en beleid, zodat ze leiden tot kwaliteitsverbetering en meer vertrouwen.
2. De sectorale examenprofielen compleet maken zodat in alle sectoren adequate examenprofielen beschikbaar zijn. Daarbij zorgen voor de relatie met de kwalificatiedossiers: toevoeging van examenprofielen moet leiden tot minder detaillering in de uitvoering (en verantwoording) van examinering. Mogelijke borging onderzoeken van het examenprofiel als onderdeel van het kwalificatiedossier (deel E) met de mogelijkheid dat een examenprofiel verschillende kwalificatiedossiers kan afdekken; bezien of deel c daardoor weer terug kan in de rol van adviesdocument. De werkgroep die ingesteld is door de stichting Bedrijfsleven Beroepsonderwijs i.o, kan dit materiaal als input voor haar opdracht gebruiken.
3. Toetsing van examenprofielen aan een vastgesteld kader en afspraken maken over de processen om tot keuring te komen. Afspraken maken over onderhoud van de ontwikkelde profielen. De formele positie van de overheid afspreken.
4. Alle onderwijsinstellingen (en georganiseerd bedrijfsleven) gaan werken met de opbrengsten van het project examenprofiel door:
  - a. De afspraken die op landelijk niveau gemaakt zijn te verwerken in hun handboek examinering;
  - b. De afspraken die op landelijk niveau gemaakt zijn te benutten bij het maken van regionale afspraken;
  - c. De procesarchitectuur en het procesmodel te gebruiken als basis voor (het bijstellen van) de examineringsprocessen;
  - d. Werk te maken van de professionalisering van alle personeelsleden die bij examinering zijn betrokken.
5. Procesarchitectuur verder ontwikkelen:
  - a. Het beschreven procesmodel benutten om de vier sporen van de tweede fase sterker met elkaar te verbinden: de gecreëerde helderheid over processen en verantwoordelijkheden gebruiken bij de doorontwikkeling van het landelijk format en de sectorale uitwerkingen, bij de

- implementatie op instellings/regionaal niveau en bij de gesprekken aan bestuurlijke tafels;
- b. In de scholen die experimenteren met de examenprofielen (spoor 1) het procesmodel implementeren en onderzoeken of bijstelling nodig is;
  - c. Het procesmodel introduceren bij alle onderwijsinstellingen en hun regionale partners.
6. Deskundigheid van alle professionals die bij examinering betrokken zijn bevorderen en daarbij onderzoeken of borging via certificering en een register mogelijk en wenselijk is.
  7. Samenwerking en efficiëntie bevorderen door op initiatief van de bedrijfstakgroepen in alle sectoren de (verdere) mogelijkheden van gezamenlijke inkoop, ontwikkeling en beoordeling van examenproducten te onderzoeken en waar nodig te stimuleren.
  8. Met de overheid en de inspectie afspraken maken over proportioneel toezicht op examinering als antwoord op de aantoonbare verbeteringen die een gevolg zijn van de afspraken uit het project examenprofiel:
    - a. Gegarandeerde betrokkenheid van het georganiseerde bedrijfsleven;
    - b. Afspraken over inhoud en dekking;
    - c. Borging van kwaliteit en professionalisering.Bij gezamenlijke ontwikkeling van examenproducten hoort ook dat de inspectie vooraf toezicht houdt op de toetstechnische kwaliteit van examenproducten zodat het kwaliteitsonderzoek op de instelling daadwerkelijk proportioneel kan worden ingericht.
  9. Een strategisch communicatieplan ontwikkelen voor de gehele periode tot aan de beoogde invoeringsdatum (2012-2013), waarbij ook stakeholders en medewerkers op de werkvloer worden bereikt.
  10. Vanaf 1-8-2011 worden examenprofielen uitgerold in de hele sector. Daartoe moet het volgende gerealiseerd zijn:
    - a. Instellingen (spoor 1 focusgroep) gaan concreet aan de slag met examenprofielen en met de procesarchitectuur. Daarbij wordt een casus geheel uitgewerkt op financiële implicaties (business case).
    - b. De procesarchitectuur (spoor 3) wordt naar de onderwijsinstellingen gebracht, zodat examinering in de regio profiteert van deze afspraken en zodat de procesarchitectuur doorontwikkeld kan worden tot referentieafspraken (zie ook punt 4).
    - c. In schooljaar 2010-2011 wordt een dekkende structuur van examenprofielen opgeleverd (hele kwalificatiestructuur, spoor 2) (zie ook punt 2).

In de hoofdstukken die volgen worden bovenstaande voorstellen onderbouwd met de ervaringen van de verschillende deelprojecten (sporen) en de adviezen die daaruit voortkomen. De beschrijvingen zijn zo kort mogelijk gehouden. Voor degene die zich meer wil verdiepen zijn de volledige rapportages opgenomen in de bijlagen.

1 Achtergrond en doelen

De achtergrond van het project examenprofiel is bekend: de kwaliteit van examens mag niet ter discussie staan en om het vertrouwen in de examinering bij alle partijen te borgen zijn de MBO Raad en Colo begin 2008 het project examenprofiel gestart. Daarbij hebben zij VNO-NCW/MKB Nederland, Paepon en de AOC Raad betrokken en afstemming gezocht met het ministerie van OCW en de inspectie van het onderwijs. Toepassing van examenprofielen moet leiden tot (instellingsoverstijgende) harmonisatie van examenprocessen, transparante uitgangspunten voor de vorm en de inrichting van de examinering en versterking van de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij examinering. In iedere sector van de arbeidsmarkt kunnen gezamenlijke afspraken het pakket van eisen vormen voor goede examinering. De kracht van dergelijke 'examenprofielen' kan zijn dat ze zorgen voor samenhang in het proces van ontwikkelen van kwalificatiedossiers tot en met examineren. Daar waar goede afspraken en netwerken bestaan, kunnen die benut worden bij de ontwikkeling van examenprofielen. Dat is belangrijk omdat de bureaucratie niet onnodig mag toenemen. Onderwijsinstellingen en bedrijven moeten goed uit de voeten kunnen met examenprofielen.

De landelijke, deels sectoraal ingevulde examenprofielen moeten leiden tot

- Meer betrokkenheid en vertrouwen van het bedrijfsleven
- Goede examens (zowel qua dekkingsgraad als toetstechnische kwaliteit en kwaliteit van personeel)
- Verhoging van efficiëntie (incl. proportioneel toezicht)

Alleen door de kwaliteitsverbetering en het grotere draagvlak bij het beroepenveld dat hiermee bereikt wordt kan het gebrek aan vertrouwen bij politici, studenten en hun ouders worden hersteld. Daarbij is het zaak ervoor te zorgen dat landelijke afspraken met meer sectorale uniformiteit in de regio tot goede uitwerkingen leiden en te voorkomen dat lopende succesvolle initiatieven in de regio worden gefrustreerd.

2 Eerste fase

In de eerste fase (maart 2008-juli 2009) was het project gericht op drie niveaus:

1. Het ontwikkelen van een landelijk format examenprofiel
2. De uitvoering van pilots met sectorale examenprofielen op basis daarvan en het op gang brengen van de communicatie hierover
3. Uitwerking van examenprofielen in examenplannen binnen de onderwijsinstellingen

Uitgangspunt was de gedeelde verantwoordelijkheid van sociale partners voor het totale proces van het ontwikkelen van kwalificatiedossiers tot en met examineren. Op de eerste twee niveaus is gewerkt aan standaardisering van examinering: met een landelijk format examenprofiel, een sectoraal examenprofiel per kwalificatiedossier of bundel van kwalificatiedossiers. De uitwerking van examenprofielen in examenplannen binnen de onderwijsinstellingen is in deze fase feitelijk nog niet aan de orde geweest.

De uitkomsten van de eerste fase waren positief: in veel betrokken sectoren was het gesprek tussen onderwijs en bedrijfsleven op gang gekomen en had het geleid tot afspraken die werden vastgelegd in een sectoraal examenprofiel. Duidelijk was dat er grote verschillen waren tussen die sectorale examenprofielen. Sommige boden veel ruimte voor de onderwijsinstelling en bevatten beperkte landelijke afspraken, andere examenprofielen legden meer geoperationaliseerde afspraken vast. Er waren zelfs examenprofielen met vergaande landelijke afspraken over bijvoorbeeld het toetsinstrumentarium. Een panel van onafhankelijke deskundigen¹ signaleerde dat de verschillen tussen examenprofielen mede veroorzaakt werden door de diversiteit in sectoren: de grootte van de sector met de daarbij aangesloten instellingen; de invloed van de branche die vaak historisch sterk bepaald is; de mate van georganiseerdheid; de verschillen binnen een sector zelf, etc. De discussie in de werkgroepen weerspiegelde feitelijk de spanningsverhouding tussen landelijke examenspecificaties (conform landelijke behoefte georganiseerd bedrijfsleven) en eenvormigheid versus professionele vrijheid en regionaal maatwerk in de samenwerking.

Aan het einde van de eerste projectfase werd geconstateerd dat het examenprofiel een nuttig instrument kan zijn voor de vergroting van het vertrouwen tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven. Het scherpt de gedachten over kwaliteit van de examinering. Wel hebben alle partijen behoefte aan een duidelijke gespreksagenda en meer eenheid: heldere, uniform geformuleerde afspraken en een vergelijkbaar definitiekader. Voor het uiteindelijke doel, verbetering van de kwaliteit van examinering, werd geconcludeerd dat er meer tijd nodig was. Daarvoor werd een vervolgfase ingericht.

---

¹ Het expertpanel bestond uit Judith Gulikers (WUR), Ans Grotendorst (Kessels & Smit), Ruud Klarus (HAN) en Cor Sluijter (NVE / Cito).

3 Opzet tweede fase

Op basis van de ervaringen in de eerste fase en op advies van het hiervoor al genoemde panel van deskundigen werd het landelijke format bijgesteld zodat het een duidelijker gespreksagenda vormde en daarnaast ook meer expliciet aandacht besteedde aan de borging van de kwaliteit van examinering. Het bijgestelde format (zie bijlage 1) omvat drie thema's.

1. Betrokkenheid van het beroepenveld
2. Inhoud en dekking
3. Kwaliteitsontwikkeling en professionalisering

In de tweede fase (augustus 2009-juni 2010) is het project opgezet langs vier sporen. Uit de eerste fase was duidelijk geworden dat het thema examinering veel aspecten heeft die met elkaar samenhangen, maar die toch van elkaar moeten worden onderscheiden om voortgang mogelijk te maken. Ontwikkelopdrachten en bestuurlijke thema's lopen anders te snel door elkaar. Daarom is gekozen voor een meer procesmatige insteek die moet leiden tot minder spraakverwarring en tot meer transparantie. De vier sporen zijn de volgende:

1. Uitwerking van enkele ontwikkelde profielen op pilot-instellingen en meting van de effecten ervan, inclusief onderzoek naar uitvoerbaarheid, haalbaarheid en betaalbaarheid in de praktijk (focus).
2. Doorontwikkeling van de sectorale examenprofielen op basis van een bijgesteld landelijk format (volume).
  - a. Aanpassen van de in de eerste fase ontwikkelde examenprofielen aan het bijgestelde landelijke format
  - b. Ontwikkelen van sectorale examenprofielen voor resterende kwalificatiedossiers of groepen kwalificatiedossiers en een inventarisatie van mogelijke probleemterreinen.
3. Beschrijving van de processen met betrekking tot examinering, de onderlinge samenhang, de rollen en actoren en de in- en output van die processen via een zo genoemde procesarchitectuur (procesarchitectuur).
4. Identificatie van thema's die samenhangen met examinering en examenprofielen maar die hun oorsprong vinden in andere afspraken. Deze thema's, knelpunten of andere onderwerpen moeten niet via het project examenprofielen maar op de juiste bestuurlijke tafels worden geagendeerd en opgelost (bestuurlijke tafel).

4 Uitkomsten tweede fase

4.1 Algemeen

Uit de uitkomsten van de vier sporen blijkt evenals in de eerste fase dat er een gezamenlijk streven is van onderwijs en bedrijfsleven naar goede afspraken over examinering, leidend tot zichtbare kwaliteitsverbetering op een efficiënte manier. Dit is ook onderwerp van gesprek geweest in de Commissie Beroeponderwijs (CBON) van VNO-NCW/MKB Nederland, in het directeurenoverleg van de kbb's en in het netwerk examinering van de onderwijsinstellingen. Het werken met vier sporen heeft geleid tot verheldering van de discussies en naar mogelijkheden om die kwaliteitsverbetering daadwerkelijk te realiseren. Met name spoor 2 en 4 leidden tot kanalisering van de gespreksonderwerpen die niet door de examenprofielen kunnen/moeten worden aangepakt maar op andere bestuurlijke tafels opgelost moeten worden.

Examinering vormt immers het einde van het onderwijsproces, het ontwikkelen van kwalificatiedossiers vormt het begin. Als er ergens in het proces een probleem zit moet dat bij de oorsprong worden aangepakt. Een poging om zo'n probleem alleen aan het einde, bij de examinering, op te lossen kan slechts symptoombestrijding zijn en leidt per definitie tot een onbevredigend resultaat. Daarom is het een positieve ontwikkeling dat onderwijs en bedrijfsleven onlangs in een intentieverklaring hebben afgesproken dat zij paritair de verantwoordelijkheid op zich willen nemen voor het gehele proces van kwalificeren en examineren, zodat begin en einde van het proces (voor- en achterkant) goed met elkaar worden verbonden. Het gaat daarbij nadrukkelijk om de juiste balans tussen op landelijk niveau vastgelegde afspraken via georganiseerd mbo-veld en georganiseerd beroepenveld en de vrijheid en mogelijkheden voor onderwijsinstellingen en hun regionale bedrijven om deze in overleg in te vullen.

Onderwijsinstellingen hebben de verantwoordelijkheid om hun eigen visie op opleiden én examineren te ontwikkelen - deze horen onlosmakelijk bij elkaar. Bij de uitwerking van deze visie in de onderwijs- en examenregeling en in het handboek examinering op instellings- of opleidingsniveau hanteren zij de kaders die zijn/worden afgesproken in de verschillende sectorale examenprofielen en via het overeen te komen procesmodel.

Het onderwijs wil daarbij de kwalificatiedossiers op een hoger aggregatieniveau vaststellen en/of door deel C de oorspronkelijke adviesstatus te geven

4.2 Per spoor

4.2.1 Uitwerking en effectonderzoek in onderwijsinstellingen (focus, spoor 1) (zie bijlage 2a, 2b en 3)

Zeven (groepen van) instellingen² onderzoeken in samenwerking met het expertisecentrum beroepsonderwijs (ecbo) de consequenties van de invoering van examenprofielen. Daarbij brengen zij in beeld wat de gevolgen zijn bij opleidingen voor

---

² De samenwerkende AOC's, ROC A12, ROC Eindhoven, Graafschap College, ROC van Twente, Koning Willem 1 College, Schoevers Opleidingen

enkele in de eerste fase ontwikkelde examenprofielen (ESB&I, GDW, MEI en Groen) in relatie tot het instellingsniveau. Consequenties moeten zichtbaar worden in betrokkenheid en vertrouwen van het bedrijfsleven (vormgeving, effecten, condities) en in harmonisatie van examinering op instellings-, regionaal en/of sectoraal niveau (bijv. handboek examinering, instellingsprocedures, processen en sturing).

Met betrekking tot het experimenteren met examenprofielen heeft elke instelling een eigen invalshoek gekozen. Sommige instellingen voeren de pilot uit met één examenprofiel (Schoevers, aoc's). Het Graafschap College onderzoekt samen met twee andere instellingen in dezelfde regio de consequenties van harmonisatie op regioniveau. Twee instellingen (KW1C, Graafschap College) onderzoeken varianten van één examenprofiel, waarbij KW1C dan ook nog eerder de insteek kiest te willen komen tot een regionaal examenprofiel dan het louter willen volgen van een sectoraal examenprofiel.

Ecbo is begonnen met het schetsen van de nulsituatie: decentrale of centrale examenorganisatie; de hoofdprocessen van de examencyclus en het diplomeringsproces in handboeken; de wijze waarop het bedrijfsleven in de examinering is betrokken; de borging van de deskundigheid van de betrokkenen. De beschrijving van de nulsituatie moet de huidige examenprocessen van instellingen inzichtelijk maken in de integrale cyclus van ontwerpen - uitvoeren - evalueren en bijstellen van de examenprocedures in operationele zin en in de zin van transparantie en verantwoording. Het beoogde effectonderzoek bleek nog niet uitvoerbaar. De aanlooptijd was vrij lang doordat er in het begin nog veel onduidelijkheid was bij de instellingen over wat het examenprofiel inhield. Daardoor ging men in feite pas vanaf maart 2010 echt van start. Er zijn activiteiten in gang gezet binnen de eigen instelling, maar de tijd was te kort om serieus met bedrijven om de tafel te zitten. Alleen bij het Koning Willem 1 College is dit wel gelukt, omdat die onderwijsinstelling voorloopt in structurele contacten met het regionale bedrijfsleven. In de vervolgfase is het van belang duidelijker kaders mee te geven aan de opdracht voor de scholen die deelnemen aan dit spoor, omdat een deel van de opstartproblemen veroorzaakt werd doordat de opdracht te breed en te open was geformuleerd.

Yvonne Moerman, lid College van Bestuur Koning Willem I College:

In het MBO wordt stevig ingezet op 'de regio aan zet'. Als community college zet het Koning Willem I College dan ook in op een REGIONAAL examenprofiel. Op basis van de exameneisen in het kwalificatiedossier en de kwaliteitsstandaarden examinering worden met het regionale beroepenveld afspraken gemaakt over de landelijk afgesproken thema's (betrokkenheid beroepenveld, inhoud en dekking en kwaliteitsontwikkeling en professionalisering). Deze regionale werkwijze impliceert als vanzelfsprekend betaalbaarheid, haalbaarheid en uitvoerbaarheid en is dus effectief. Daarmee wordt aangesloten bij de landelijk geformuleerde doelstellingen. De resultaten van het Koning Willem I College in de pilot zijn zeer positief. Met minder regels meer geregeld.

In dit spoor zou met name ook gekeken moeten worden naar de haalbaarheid, betaalbaarheid en uitvoerbaarheid van de invoering van examenprofielen, de

zogenaamde business case (zie bijlage 3). De kosten die hiermee zijn gemoeid zijn onder te verdelen in drie soorten: de landelijke projectorganisatie, de ontwikkeling van sectorale profielen en de implementatie van de profielen in de scholen. Een realistische inschatting van de kosten kan voor de eerste twee soorten worden gebaseerd op ervaringsgegevens, voor de derde is dat niet mogelijk. De projectorganisatie kan worden begroot op een bedrag van € 929.000 per jaar, de ontwikkeling van sectorale profielen is duurder voor het eerste profiel in een sector en kost minder bij volgende profielen binnen een zelfde sector. In totaal wordt het ontwikkelen van profielen voor alle kwalificatiedossiers geschat op een eenmalige investering van € 8.767.637, waarvan een deel al is gerealiseerd. De extra kosten die een opleiding moet maken hangen sterk af van de reeds bestaande examenpraktijk op de instellingen. Bij sommige scholen zal veel van wat met examenprofielen beoogd wordt reeds de dagelijkse praktijk zijn, bij anderen zal flink geïnvesteerd moeten worden. Werken aan examenkwaliteit is een continu proces dat qua complexiteit een niet te onderschatten onderdeel van het opleidingstraject is. Uitvoering van de afspraken betekent een investering, maar beoogt op termijn efficiëntie te bereiken doordat uitgangspunten meer gedeeld zullen worden en doordat de communicatie tussen onderwijs en bedrijfsleven op alle niveaus geoptimaliseerd wordt.

4.2.2 Doorontwikkeling sectorale examenprofielen (volume, spoor 2) (zie bijlage 4 en 5)

Het project Examenprofiel is gestart vanuit de behoefte aan harmonisatie van de examenpraktijk in het (hele) mbo op in elk geval de onderdelen "kwaliteit" en "betrokkenheid bedrijfsleven". In de eerste fase is vooral gewerkt aan het realiseren van examenprofielen per branche, zelfs per dossier. In totaal zijn er profielen ontwikkeld voor 20 branches betreffende 73 kwalificatiedossiers (ongeveer 150 kwalificaties) . De ervaringen met deze ontwikkeling hebben, samen met de inbreng vanuit enkele expertsessies geleid tot een bijstelling van het landelijk format Examenprofiel tot een versie 2.0.

Aan de werkgroepen voor de diverse bedrijfstakken is gevraagd voor de tweede fase van het project de reeds ontwikkelde profielen, voor zover nodig, aan te passen aan het bijgestelde format 2.0. In de eerste fase was er een aanzienlijke uitwaaiing mogelijk van de ontwikkelde examenprofielen qua scope en qua detailleringniveau. Met de komst van format versie 2.0 is er meer uniformiteit ontstaan op met name de niveaus waarop afspraken gemaakt worden en ook in het soort afspraken.

Alle in de eerste fase ontwikkelde examenprofielen zijn in de tweede fase van het project omgezet in het format 2.0 en opgeleverd in de wiki, zodat deze voor een breder publiek toegankelijk zijn. Daarnaast zijn er ook een aantal nieuwe examenprofielen ontwikkeld. In totaal dekken de reeds ontwikkelde examenprofielen een kleine 200 kwalificaties. Dit betekent dat nu bijna 1/3 van alle kwalificaties in de kwalificatiestructuur worden gedekt door een examenprofiel (zie bijlage 4).

In de tweede fase van het project is meer uniformiteit ontstaan tussen de verschillende examenprofielen, maar er blijkt nog steeds veel variatie te bestaan. Bij de omzetting van de eerste generatie profielen naar het nieuwe format, maar ook bij de ontwikkeling van

de nieuwe profielen bleek dat er behoefte bestaat aan nog meer vereenvoudiging en verduidelijking van het format. De werkgroep van spoor 2 heeft daarvoor voorstellen gedaan die kunnen leiden tot een format versie 3.0 (zie bijlage 5).

De werkgroepen hadden ook als opdracht gekregen om aandachtspunten en bestuurlijke problemen, dan wel lastige situaties waarover een besluit genomen moet worden te inventariseren en boven tafel te krijgen. Deze vragen komen terug bij de behandeling van spoor 4.

*Joske van Huet, opleidingsmanager BZW/SCW van het Graafschap College:
Het lidmaatschap van de werkgroep examenprofiel HZW leverde mij veel op. Het is heel verhelderend om kennis te delen en er zijn discussies gevoerd waar we nu bij onze examinering gebruik van maken. In de werkgroep hebben we met elkaar uitgangspunten geformuleerd en gesproken over de eigenheid die elk ROC in zijn eigen regio zoekt versus de samenhang waar het werkveld om vraagt.
In dit proces is het duidelijk geworden dat we als mbo landelijk niet altijd duidelijk hebben gecommuniceerd over examinering in CGO. De afspraken in het examenprofiel zijn een goede basis om de communicatie over examinering in de regio en landelijk verder vorm te geven.*

4.2.3 Beschrijving van de examineringsprocessen (procesarchitectuur, spoor 3) (zie bijlage 6, 7 en 8)

Deskundigen van alle partijen hebben een model ontwikkeld waarin alle processen rondom examinering in beeld worden gebracht. Dit wordt de procesarchitectuur examinering genoemd. Aan het procesmodel worden uitgangspunten en principes toegevoegd die gedeeld (moeten) worden door alle partijen, teneinde examenkwaliteit en vertrouwen te borgen.

Het gaat om zes procesgebieden: Kaders stellen, Leren, Construeren en vaststellen, Examineren, Diplomerende en Kwaliteitsborging.

Voor elk procesgebied wordt omschreven en gedefinieerd op welk moment besluiten moeten worden genomen, op grond van welke afspraken, wie welke activiteiten moet uitvoeren, wie daarbij worden betrokken en wie daar verantwoordelijk voor is.

Ondanks de diversiteit van de betrokken partijen is er een eenduidige beschrijving van de examineringsprocessen gemaakt. Deze beschrijving vormt een solide basis voor het maken van afspraken met en tussen alle bij de processen betrokken partijen. Het procesmodel maakt het mogelijk de professionalisering van het examineren op transparante wijze vorm te geven. Er is een formeel schema met uitwerking ontwikkeld dat nuttig is bij het vormgeven van afspraken en uitwerkingen in onderwijsinstellingen (bijlage 6) en er is daarnaast een beschrijvende toelichting gemaakt die goede diensten bewijst in de communicatie met degenen die niet gewend zijn aan het onderwijsjargon (bijlage 7). Ook is een eerste conceptversie van een eenduidige begrippenlijst opgeleverd (bijlage 8).

Frida Hengeveld, lid College van Bestuur ROC Eindhoven:

Sectorale examenprofielen zijn voor ons een hulpmiddel om met de bedrijven in de regio de invulling van het examen nader af te spreken. Doordat we werken met kaders die voor iedereen helder zijn kunnen afspraken gemaakt worden en neemt het vertrouwen, dat bij ons in de regio toch al wel goed was, toe. Transparantie en duidelijkheid zowel over de verantwoordelijkheden en de rollen van een ieder, over en weer, dat is de meerwaarde van examenprofielen voor ons.

Wij zijn enthousiast over de procesarchitectuur. In feite werken we al met een vorm van procesarchitectuur als het gaat om ons handboek Examinering. Sectorale examenprofielen kunnen daaraan gekoppeld worden en wij verwachten niet dat het tot grote verschuivingen in onze werkwijze hoeft te leiden. Uiteindelijk gaat het erom de kwaliteit in beeld te brengen van de kandidaat die examen doet binnen de kaders van het examenprofiel.

4.2.4 Identificatie van vragen en knelpunten op bestuurlijk niveau (bestuurlijke tafel, spoor 4) (zie bijlage 9)

Bij de in dit spoor aangedragen thema's, die voortkomen uit de andere drie sporen, valt een onderscheid aan te brengen in strategische onderwerpen, aspecten die het draagvlak betreffen en technische kwesties.

Tot de algemeen strategische onderwerpen hoort:

- a. De gewenste breedte en kwaliteit van de examenprofielen en de relatie met het detailniveau van de kwalificatiedossiers, ook in relatie tot de vraag hoe en door wie de examenprofielen in de toekomst zullen worden vastgesteld.
- b. De proportionaliteit van het examentoezicht door de inspectie
- c. De betaalbaarheid van het ontwikkelen van en het werken met examenprofielen
- d. De beschikbaarheid en de borging van de deskundigheid van examinatoren en assessoren (zowel medewerkers van onderwijsinstellingen als praktijkbegeleiders die bij examinering worden betrokken)
- e. De plaats en status van het examenprofiel in relatie tot de Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o.: de toedeling van verantwoordelijkheden

Het draagvlak bij de onderwijsinstellingen zal sterk afhankelijk zijn van proportioneel toezicht en financiering. Voor het draagvlak bij het bedrijfsleven is versterking van de lijn tussen landelijk en regionaal bedrijfsleven belangrijk om de betrokkenheid van het brede veld aan bedrijfsleven (landelijk, sectoraal, regionaal, wel/niet georganiseerd) te organiseren en daardoor het vertrouwen in alle geledingen te versterken.

Technische kwesties hebben betrekking op de problemen die ontwikkelaars soms tegenkwamen bij door kenniscentra/btg's gecombineerde kwalificatiedossiers. Verder blijkt het in de praktijk weerbarstig te zijn om begrippen eenduidig te definiëren. Door de verschillende achtergronden en belevingswerelden van betrokken partijen leidt dit onvermijdelijk tot misverstanden.

4.3 In relatie tot de projectdoelen

4.3.1 Betrokkenheid en vertrouwen van het bedrijfsleven

De betrokkenheid van het bedrijfsleven in de examinering is onderzocht in spoor 1. Uit de verschillende documenten is gebleken dat het bedrijfsleven met name betrokken is bij de uitvoering van proeven van bekwaamheid, als uitvoerder en ook als beoordelaar. Bij KW1C is het bedrijfsleven vertegenwoordigd op alle niveaus als lid van de verschillende (sub)examencommissies en brancheregio-commissies. De groene branches zijn medeondertekenaar van de door Aequor en de aoc's ontwikkelde examenproducten. De overige vormen van betrokkenheid zijn voornamelijk lidmaatschap van een advies-, resonans- of klankbordgroep bij toetsconstructie en/of toetsvaststelling van examens. Op regionaal/instellingsniveau is de betrokkenheid van het bedrijfsleven in het algemeen op orde. In het inspectietoezicht is deze examenstandaard meestal geen reden tot een negatieve beoordeling. De betrokkenheid van het bedrijfsleven is op basis van de procesarchitectuur nog beter inzichtelijk te maken. Het sectoraal examenprofiel kan vervolgens dienen als kaderstellend document waarin de betrokkenheid van het bedrijfsleven per sector nader wordt uitgewerkt.

De afspraken die op regionaal en sectoraal niveau worden gemaakt en de betrokkenheid en vertrouwen die daar het resultaat van zijn moeten vervolgens worden verzilverd op landelijk niveau. In de toekomst zal dit in de Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven zijn. Het is de verantwoordelijkheid van het landelijk georganiseerde bedrijfsleven om zorg te dragen voor de samenhang tussen regionaal, sectoraal en landelijk niveau.

Ben Rijgersberg, directeur Colo:

Beroepsonderwijs en bedrijfsleven hebben de intentie om de krachten te bundelen voor goed mbo. Dat wil zeggen: landelijke, sectorale afspraken over kwalificaties, bpv en examinering. De examenprofielen, op te leveren door paritaire commissies, zijn hiervan een concreet voorbeeld en daarom staan de kenniscentra achter dit samenwerkingsproject. Wel heb ik een waarschuwing: het mag niet voor de bühne zijn. Papieren afspraken die niet leiden tot verandering zijn 'nieuwe kleren van de keizer'. Met de opbrengsten van de tweede fase moeten we het examenprofiel echt in praktijk brengen. Binnen werkbare kaders. Zodat bedrijven, overheid en leerlingen merken dat mbo-examens echt op orde zijn.

4.3.2 Goede examens (dekkingsgraad, toetstechnische kwaliteit en kwaliteit van personeel)

Het landelijk format zorgt ervoor dat de sectorale examenprofielen afspraken bevatten over hoe de kerntaken en werkprocessen van een kwalificatie worden geëxamineerd: welke onderdelen worden geëxamineerd in de beroepspraktijk, op school of in een gesimuleerde omgeving en hoe worden de vakkennis en -vaardigheden daarbij betrokken. Dit is het resultaat van de activiteiten in spoor 2 voor bijna 200 kwalificaties. Hiermee kunnen de onderwijsinstellingen de inspectie het vertrouwen geven dat er goede afspraken zijn gemaakt over de dekking en inhoud van hun examens (examenstandaard 3, exameninstrumenten/inhoud).

In het kader van spoor 3 is zeer gedetailleerd beschreven welke stappen door de onderwijsinstelling achtereenvolgens moeten worden gezet om te komen tot een examenplan en examenhandboek per opleiding, tot goed geconstrueerde en vastgestelde examens en tot een juiste examinering en diplomering. Deze explicitering van de verschillende stappen en de daarbij horende verantwoordelijkheden in een uitgewerkt procesmodel blijken zeer verhelderend te zijn voor interne en externe partijen. Gebruik van deze afspraken zal de kwaliteit van het examineringsproces in de onderwijsinstellingen doen toenemen en de betrokkenheid van het beroepenveld zichtbaar en beter organiseren.

Het derde thema in het landelijke format is de kwaliteitsontwikkeling en professionalisering. Van elke instelling wordt verwacht dat zij aangeven hoe de kwaliteitscyclus rond examinering is georganiseerd en geborgd. Hiervoor biedt de uitkomst van spoor 3 een zeer goed houvast.

Een essentieel onderdeel is de kwaliteit van de betrokken medewerkers. Het gaat om degenen die de examens construeren en vaststellen, om de beoordelaars en assessoren zowel in de school als in de leerbedrijven en om de leden van de examencommissies. Deze kwaliteit moet niet alleen worden vastgesteld maar ook worden onderhouden. Zoals in veel beroepsgroepen gebruikelijk is kan hiervoor worden afgesproken dat betrokken medewerkers (zowel die van de onderwijsinstellingen als de praktijkopleiders uit de bedrijven) periodiek moeten aantonen nog over de vereiste competenties te beschikken. Degenen die aan de gestelde eisen voldoen kunnen worden opgenomen in een register.

*Jan Pieter Janssen, voorzitter College van Bestuur CITAVERDE College
Met het Groene Onderwijs hebben we, middels het Actieplan Examinering, de afgelopen jaren een eerste stap naar collectieve en toetsbare kwaliteit gezet. Naast een gezamenlijke kwaliteitsstandaard zijn de gezamenlijke examenprocessen in kaart gebracht. Examenprofielen kunnen het logische vervolg worden om deze kwaliteitsslag, verbreed in de hele mbo-sector en met alle betrokken partijen, door te zetten. Deze grote stap vanuit het onderwijs verdient een tegenbeweging vanuit het bedrijfsleven, leidend tot wederzijds vertrouwen en beheersbaar inspectietoezicht. Overigens hebben we in het proces ervaren dat de menselijke factor, ondanks alle mooie modellen op papier, een doorslaggevende is. Daar ligt de basis voor succes!*

4.3.3 Verhoging van efficiëntie (incl. proportioneel toezicht)

In het verlengde van de activiteiten in spoor 2 zijn gezamenlijke activiteiten bij examenontwikkeling opnieuw geïjkt waar het bestaande samenwerkingsverbanden of exameninstellingen betreft, en zijn in andere branches nieuwe initiatieven tot stand gekomen. De meerwaarde hiervan voor efficiency ligt voor de hand. Door de expertise en know-how te bundelen leidt het ook tot verbetering van de toetstechnische kwaliteit. Een belangrijk argument voor de onderwijsinstellingen om via de bedrijfstakgroepen te bezien of het hele mbo-veld op deze manier kan worden ondersteund en op welke wijze hierin kan worden samengewerkt met het bedrijfsleven.

Verhoging van efficiëntie wordt ook gerealiseerd door afspraken met de inspectie over examenprofielen in relatie tot proportioneel toezicht. Door het werken met examenprofielen en op basis van de procesbeschrijvingen vanuit de procesarchitectuur moet er winst te boeken zijn op de standaarden 1 (vertrouwen beroepenveld), 2 (borging deskundigheid), 3 (exameninstrumenten/inhoud) en 5 (examenprocessen). Bij gezamenlijk ontwikkelde en/of ingekochte examenproducten geldt dit eveneens voor standaard 4 (exameninstrumenten/toetstechnische eisen). Daadwerkelijke benutting van dit uitgangspunt leidt tot vermindering van de werkdruk bij de inspectie en bij de onderwijsinstellingen, terwijl de kwaliteit van de examinering is toegenomen.

5 Advies/en nu verder

Het belang van het project examenprofiel is gelegen in de te realiseren kwaliteitswinst, waarbij kwaliteit breed moet worden opgevat: met draagvlak, leidend tot positieve inspectieoordelen, met oog voor ieders verantwoordelijkheden en zonder bureaucratie. De kwaliteit moet beter zodat het vertrouwen bij alle betrokkenen (overheid, studenten, ouders, beroepenveld, politici) terugkeert.

Dit is een doel dat niet van vandaag op morgen kan worden gerealiseerd en het project examenprofiel is dan ook niet een kwestie van een eerste en een tweede fase waarna alles klaar is. De eerste twee fasen van het project zijn erop gericht geweest te onderzoeken welke afspraken en instrumenten kunnen bijdragen aan de beoogde kwaliteitswinst. Hierna komt het erop aan deze afspraken en instrumenten te implementeren, waarbij de kosten en baten voor alle betrokken partijen een belangrijke overweging zijn.

5.1 Gebruik van het landelijke format

Het landelijke format biedt een goede gespreksagenda over examinering tussen onderwijsinstellingen en branches. Het gebruik ervan ligt op drie niveaus: landelijk, sectoraal en regionaal. Op basis van de ervaringen in fase 2 wordt een versie ontwikkeld (3.0) die vooral meer houvast biedt voor de gesprekken over dekking en inhoud, met een bandbreedte die een goede balans vindt tussen landelijke afspraken en regionale ruimte. Ook wordt gezorgd voor goede afstemming met spoor 3, de procesarchitectuur en het daarin ontwikkelde begrippenkader.

Op landelijk niveau is afgesproken dat onderwijs en bedrijfsleven gezamenlijk betrokken zijn bij examinering, elk vanuit de eigen wettelijke verantwoordelijkheid. Op dit moment worden de afspraken gemaakt via de landelijke regiegroep examinering, op termijn is hiervoor de paritair samengestelde Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven het juiste gremium.

Op sectoraal niveau worden afspraken gemaakt over inhoud en dekking van de examinering per (cluster van) kwalificatiedossier(s), hoe de inzet van voldoende gekwalificeerde mensen wordt geborgd en hoe de betrokkenheid van het beroepenveld wordt ingevuld. Dit leidt tot uitwerkingen in sectorale examenprofielen. Hierbij moet de relatie met de kwalificatiedossiers en met name de mate van detaillering nauw betrokken worden: tegenover nieuwe afspraken over examinering (achterkant) moet vereenvoudiging staan van de afspraken over de kwalificaties (voorkant). Sectoren dienen nog nader gedefinieerd te worden. Thema 1 en 3 van het examenprofiel kunnen waarschijnlijk per sector of zelfs landelijk beschreven worden, terwijl voor thema 2 een lager aggregatieniveau voor de hand ligt.

Op het niveau van de school zelf (regionaal) wordt invulling gegeven aan de daadwerkelijke uitwerking van wat landelijk en sectoraal is afgesproken in de examenprofielen. De bestaande regionale initiatieven dienen zoveel mogelijk benut en versterkt te worden zodat het project examenprofiel en de regionale initiatieven elkaar versterken. Het onderwerp professionalisering is onderdeel van het personeelsbeleid van de instelling.

Begin september 2010 wordt het advies verwacht van de commissie Kwalificeren en examineren. Deze commissie valt onder de verantwoordelijkheid van de Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o., wordt voorgezeten door Jan van Zijl (MBO Raad) en Loek Hermans (MKB Nederland) en heeft van de staatssecretaris het verzoek gekregen een advies uit te brengen over vereenvoudiging van de kwalificatiestructuur, de effecten daarvan op het opleidingsaanbod en de relatie met de examinering. Aan de hand van dit advies kan worden afgesproken of er richtlijnen worden gegeven over het niveau van de te ontwikkelen sectorale examenprofielen: per dossier of per cluster van dossiers. Ook moet dan duidelijk zijn wat de balans is tussen wat is vastgelegd in kwalificatiedossiers en wat wordt geregeld met de examenprofielen, zodat wat aan de ene kant wordt toegevoegd aan de andere kant wordt verminderd.

Als hierover duidelijkheid is ontstaan wordt in het schooljaar 2010-2011 op basis van het bijgestelde format (versie 3.0) door de bedrijfstakgroepen van de MBO Raad in nauw overleg met het georganiseerde bedrijfsleven en gevalideerd door de paritaire commissies gewerkt aan de ontwikkeling van sectorale examenprofielen voor het hele mbo-veld.

5.2 Gebruik van de procesarchitectuur

De procesbeschrijvingen en principes die in spoor 3 zijn ontwikkeld rond de verschillende processen die tot diplomering leiden (kaders stellen, leren, construeren en vaststellen, examineren, diplomeren, kwaliteitsborging) maken inzichtelijk wie wanneer wat moet doen. De uitgangspunten voor goede examinering en voor het overleg tussen onderwijs en beroepenveld komen er goed in tot uitdrukking.

Het schema en de uitwerking geven een procesmatige beschrijving die geschikt is voor scholen als checklist bij de interne processen. Daarnaast is een toelichtende beschrijving gemaakt die landelijk benut kan worden om bedrijven en branches te informeren over de processen rond onderwijs en examinering in de scholen. Door zijn explicietheid is het model voor alle partijen zeer verhelderend en vertrouwenwekkend. Dit wordt nog ondersteund door de eveneens opgeleverde eerste conceptversie van een eenduidige begrippenlijst.

In de vervolgfase zal de procesarchitectuur gebruikt moeten worden om de vier sporen van de tweede fase aan elkaar te verbinden en een goed werkend geheel te vormen (zie ook bijlage 5 over de relatie met de sectorale examenprofielen). Als deze samenhang verhelderd is zou het procesmodel in een aantal instellingen – in afstemming met hun regionale bedrijfsleven - geïmplementeerd moeten worden zodat duidelijk wordt of eventueel nog aanscherpingen nodig zijn. Inmiddels kan de communicatie over de procesarchitectuur van start gaan, zodat er draagvlak ontstaat voor de mogelijkheden die het biedt en op termijn ook voor de implementatie in het hele mbo.

5.3 Professionalisering

Essentieel is de kwaliteit van de betrokken medewerkers. Het gaat om allen die betrokken zijn bij examinering: degenen die de examens construeren en vaststellen, de beoordelaars en assessoren zowel in de school als in de leerbedrijven en de leden van de examencommissies. Deze kwaliteit moet niet alleen worden vastgesteld maar ook worden onderhouden. Zoals in veel beroepsgroepen gebruikelijk is kan hiervoor worden afgesproken dat betrokken medewerkers (zowel intern als extern) periodiek moeten aantonen nog over de vereiste competenties te beschikken. Degenen die aan de gestelde eisen voldoen worden opgenomen in een register van bevoegde constructeurs, vaststellers en assessoren. Hierbij zal aansluiting gezocht worden bij de wet BIO. De nadere uitwerking hiervan, inclusief de financiering, kan geagendeerd worden in de MBO Raad wat betreft het inzetten van het deel deskundigheidsbevordering dat door de werkgever conform de cao-bve kan worden bepaald, en in het overleg van/met VNO-NCW/MKB Nederland over de mogelijke inzet van scholingsmiddelen uit bijvoorbeeld O&O-fondsen voor de assessoren uit het bedrijfsleven.

5.4 Samenwerking en efficiency

Vanuit de bedrijfstakgroepen van de MBO Raad zijn al verschillende initiatieven opgezet om samen te werken bij examinering. Daartoe hebben zij stichtingen of samenwerkingsverbanden opgezet of onderling afspraken gemaakt over het gezamenlijk ontwikkelen en beoordelen van examenproducten. Er zijn ook sectoren waar private exameninstellingen bestaan en waar veel scholen examenproducten inkopen. De mbo-instellingen streven ernaar om via de bedrijfstakgroepen zoveel mogelijk efficiency door samenwerking te realiseren. Bij de bestaande initiatieven zal de verbinding gelegd worden met de sectorale examenprofielen, bij nieuwe initiatieven zal onderzocht worden hoe op basis van de afspraken uit de sectorale examenprofielen gezamenlijk de kwaliteit van de examenproducten kan worden verbeterd. Dit kan leiden tot kant-en-klare en volledige examenproducten, tot verzamelingen van examenproducten waaruit een selectie gemaakt kan worden, maar ook tot onderlinge afspraken over becommentariëring en advisering over conceptexamens om de kwaliteit te verbeteren. Zoals vastgelegd in de sectorale examenprofielen en de procesarchitectuur betrekken de bedrijfstakgroepen hierbij het landelijk sectoraal georganiseerd bedrijfsleven. Deze bundeling van krachten en expertise moet leiden tot verbetering van de toetstechnische kwaliteit. De winst hiervan moet terugkomen bij de scholen door met de inspectie af te spreken dat gezamenlijk ontwikkelde examenproducten vooraf op kwaliteit door de inspectie worden beoordeeld.

Het werken op basis van examenprofielen, op basis van afspraken over de betrokkenheid van het bedrijfsleven en over professionalisering van personeel en met gezamenlijk ontwikkelde examenproducten kan het toezicht van de inspectie efficiënter maken en daardoor de werkdruk bij de inspectie verlichten. Ook voor de scholen leidt dit tot een goede invulling van proportioneel toezicht op examinering: wie op basis van de afgesproken kaders werkt voldoet aan de normen van het eerste orde toezicht. Voor wie

toetsen gebruikt die gezamenlijk zijn ontwikkeld geldt een minder zwaar inspectietoezicht op toetstechnische kwaliteit. Als een onderwijsinstelling ervoor kiest de examinering niet met gezamenlijk ontwikkelde examenproducten uit te voeren, vervalt deze 'automatische' proportionaliteit van toezicht.

5.5 Bestuurlijke context/onderwerpen

Op verschillende bestuurlijke tafels zullen de onderwerpen worden geagendeerd die samenhangen met kwaliteit van examinering, maar die niet door het project examenprofiel en de daarbij horende regiegroep kunnen worden opgelost.

- a. Het betreft de relatie tussen kwalificatiedossiers en examenprofielen, de vraag door wie en hoe de examenprofielen moeten worden vastgesteld en de vraag naar een in te richten register voor bevoegde examinatoren/assessoren in de Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o.;
- b. de uitwerking van meer proportioneel toezicht in het gesprek van de onderwijsvertegenwoordigers (MBO Raad, AOC Raad, Paepon) met de inspectie;
- c. het vraagstuk van de bekostiging in een gesprek van de Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o. met het ministerie van OCW en eventueel andere departementen.
- d. de mogelijke spanning tussen de regionale invulling door onderwijsinstelling met hun regionale bedrijfsleven en de landelijk/sectorale afspraken van examenprofielen op brancheniveau. Op dit moment is nog niet helder of deze spanning er echt ligt of dat het ons lukt om de sectorale examenprofielen zo in te vullen dat ze als kaders kunnen dienen voor regionale invulling en instellingen voldoende ruimte geven om met het regionale bedrijfsleven er goed invulling aan te kunnen geven.

5.6 Communicatie

De communicatie over de examenprofielen op alle niveaus in de onderwijsinstellingen en met het bedrijfsleven moet geïntensiveerd worden. De publieksversie van de procesbeschrijvingen en een duidelijke uitwerking van het landelijke format (versie 3.0) zijn hierbij leidend.

Het realiseren en het behouden van draagvlak onder de diverse partijen en betrokkenen is essentieel voor het welslagen van het project. Hiervoor is een strategisch communicatieplan noodzakelijk dat zich uitstrekt tot aan de beoogde invoeringsdatum. Dit plan moet duidelijk maken hoe communicatie kan bijdragen aan de doelen van de volgende fase en welke afspraken er gemaakt worden over de regie op de communicatie.

6 Vervolgfase: inhoud, aanpak en aansturing

Het project examenprofiel heeft in de tweede fase een momentum opgebouwd dat moet worden benut voor het vervolg. Voorgesteld wordt het project in een vervolgfase voort te zetten, waarbij het accent komt te liggen op implementatie van wat ontwikkeld is.

Na de eerste fase is in fase twee meer procesmatig gewerkt, wat leidde tot vier sporen die elk hun eigen opdracht hadden. In de vervolgfase (vanaf juni 2010) wordt de zomer benut om de opbrengsten van spoor 3 (procesarchitectuur) te verbinden met spoor 1 (instellingsniveau) en 2 (sectoraal niveau) zodat er in september een landelijk format versie 3.0 ligt. Hierbij zullen ook de adviezen van spoor 2 (zie bijlage 5) worden gebruikt. Dit landelijke format geeft dan een goede basis voor de verdere ontwikkeling van sectorale examenprofielen en een duidelijke handreiking voor de focusgroep, die bestaat uit de instellingen die daadwerkelijk samen met hun regionale bedrijfsleven aan de slag gaan met de ontwikkelde examenprofielen in hun examinering.

Vanaf september 2010 zullen de vier sporen worden voortgezet, waarbij de landelijke regiegroep de onderlinge afstemming bewaakt.

6.1 Sporen

Spoor 1 krijgt een vervolg met de opdracht dat per deelnemende instelling de examenprocessen worden getoetst aan de ontwikkelde procesarchitectuur. De vraag die daarbij beantwoord moet worden is of het gebruik van de procesarchitectuur leidt tot de gewenste stroomlijning van processen en verbetering van producten, en zo kan leiden tot effect op het inspectietoezicht. Een andere vraag die beantwoord moet worden in dit spoor is of de afspraken die op landelijk en sectoraal niveau zijn gemaakt voldoende mogelijkheden bieden voor een goede uitwerking in de regio en niet tot onoverkomelijke uitvoerings- en haalbaarheidsproblemen leiden in de sector of de regio.

Voor spoor 2 moet er eerst via de bestuurlijke tafel duidelijkheid ontstaan over de relatie tussen de kwalificatiedossiers en de sectorale examenprofielen zodat er een evenwichtige set afspraken ligt op het juiste aggregatieniveau. Als dat gerealiseerd is werken de bedrijfstakgroepen met het georganiseerde bedrijfsleven op basis van format versie 3.0 aan een verdere uitrol van sectorale examenprofielen, inclusief de moeilijke dossiers (bv. de COM-dossiers). In spoor 2 onderzoeken de bedrijfstakgroepen in overleg met hun branches ook de samenwerking(smogelijkheden) bij de ontwikkeling van examenproducten.

Spoor 3 werkt verder aan de procesarchitectuur, door toe te werken naar een compleet en eenduidig begrippenkader en door het ontwikkelde model aan de praktijk te toetsen via spoor 1. Er zullen regionale bijeenkomsten worden georganiseerd om het personeel van alle instellingen dat betrokken is bij examinering te betrekken bij het project en hun uitleg te geven over de uitkomsten en de meerwaarde van de procesarchitectuur. Na eventuele aanpassingen op basis van de ervaringen in spoor 1 (focusgroep) kan het

procesmodel aan het eind van schooljaar 2010-2011 voor de hele sector worden vastgesteld. Hiermee zouden thema 1 en 3 van het examenprofiel gedekt worden. De bestuurlijke partijen nemen de onderwerpen uit spoor 4 op in hun respectievelijke overleggen.

6.2 Regie op voortgang

De voortgang op de vier sporen en de onderlinge afstemming van activiteiten en resultaten vereisen een coördinerend gremium. Daartoe zal de bestaande landelijke regiegroep examenprofiel worden voortgezet. Op termijn kan deze opdracht worden belegd bij de Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven i.o.

6.3 Tijdpad

Om de activiteiten te richten is het verstandig een sectorbrede invoeringsdatum af te spreken. Dat zou de wettelijke invoering van de competentiegerichte kwalificatiestructuur kunnen zijn, die momenteel per 1-8-2012 wordt voorzien. Hierbij kan eventueel onderscheid worden aangebracht tussen de proceskant en de producten, waarbij de inschatting is dat de processen per die datum wel haalbaar zijn maar de sectorale uitwerkingen en de (gezamenlijke) ontwikkeling van producten mogelijk meer tijd vergen.

Daarbij moet ook worden afgesproken of een invoeringsdatum betekent dat alle studenten die dat jaar examen doen onder de werking van het examenprofiel vallen, of dat het gaat om de studenten die dat jaar instromen (en die pas een of enkele jaren later examen doen). Voordeel van de eerste optie is dat het effect van de examenprofielen op vrij korte termijn zichtbaar worden, maar het bezwaar is dat de opleidings- en examenregelingen aan het begin van een opleiding met studenten worden overeengekomen en niet eenzijdig kunnen worden opgebroken. De wijze waarop examinering wordt vormgegeven heeft effect op de organisatie van het eraan voorafgaande onderwijsproces waardoor een wijziging in examenafspraken niet zomaar tijdens een opleiding kan worden ingevoerd. Misschien kan ook hier het onderscheid tussen processen en producten behulpzaam zijn.

7 Bijlagen

1. Examenprofiel landelijk format versie 2.0
2. Spoor 1: experimenteren met examenprofielen
  - a. Beschrijving nulsituatie
  - b. Opbrengsten
3. Spoor 1: Business case
4. Spoor 2: Ontwikkelde examenprofielen
5. Spoor 2: Advies doorontwikkeling en vereenvoudiging format examenprofiel
6. Spoor 3: Schema procesarchitectuur en uitwerking
7. Spoor 3: Beschrijvende toelichting
8. Spoor 3: Concept-begrippenlijst
9. Spoor 4: Lijst onderwerpen voor de bestuurlijke tafels

Voor meer achtergrondinformatie zie ook www.examenprofiel.nl en www.wikiland.nl/examenprofiel.

De bijlagen treft u aan in separaat bijgevoegde documenten.